

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 259-1873)

Originalt emne

Kirkelige Forhold

Kirkelige Forhold/Regulering af Sognegrænser

Indholdsfortegnelse

- 1) [Byrådsmødet den 4. december 1873](#)
- 2) [Byrådsmødet den 22. januar 1874](#)
- 3) [Byrådsmødet den 29. januar 1874](#)
- 4) [Byrådsmødet den 11. marts 1875](#)
- 5) [Byrådsmødet den 29. april 1875](#)
- 6) [Byrådsmødet den 13. maj 1875](#)

Uddrag fra byrådsmødet den 4. december 1873 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 259-1873)

cfr. 224/73. Fra det nedsatte Udvalg var modtaget et Forslag til Regulering af Sognegrænserne, navnlig med Hensyn til det fra Viby Sogn indlemmede Distrikt. Dette Forslag gaar ud paa, at Sognegrænsen fra Syd imod Nord fastsættes saaledes, at den, begyndende ved Marselisborg Mark, drages imellem Kaptajn Dalgas's Ejendom Mtr. Nr. 3 a og Enkemadam Wille's Ejendom Mtr. Nr. 2 a, derefter følger denne Ejendom og Vejen mellem Skanderborg Landevej og Hadsherredsvejen mod Øst ned til den Gade, som næste Aar vil blive anlagt over Etatsraad M. P. Bruuns Toft og som skal fortsættes med en Viadukt over Jernbanen og et Gadeanlæg forbi Mellenthins Ejendom til Banegaardsvejen

fra Skanderborg Landevej. Her vil det indlemmede Distrikt støde sammen med den nuværende Bygrund. Alle de Arealer, som ligger vest for den nævnte Skillelinie, ere foreslaaede henlagte under Frue Kirkes Sogn, de imod Øst under Domkirkens Sogn.

Byraadet vedtog med 10 stemmer imod 5 gennem Amtet at anholde om Kultusministeriets Approbation paa Udvalgets nævnte Indstilling. (Se Mødet den 18de December.)

Uddrag fra byrådsmødet den 22. januar 1874 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 259-1873)

Fra Biskoppen var modtagen en skrivelse af 20. Jan., hvori Byraadet anmodes om at erklære sig yderligere med hensyn til den i mødet den 4. Decbr. 1873 ommeldte sag, betræffende reguleringen af Sognegrændserne, og da navnlig om, til hvilket sogn man har tænkt at den fodrlængede el af Søndergade (Nyesgade), Banegaarden og Arbejderboligerne m.v. skulle henlægges.

Byraadet vedtog at anmode det bestaaende udvalg, forstærket med Borgmesteren og Esmann, om at tage spørgsmaalet om en regulering af Sognegrændserne i det hele under overvejelse og eventuelt at forhandle med vedkommende Præster derom. (Se mødet den 29. Jan.)

Uddrag fra byrådsmødet den 29. januar 1874 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 259-1873)

Fra Biskoppen var modtaget i Fortsættelse af Skrivelse af 20. Jan. endel Aktstykker, vedrørende Sagen om Sognegrændsernes Regulering.

Man vedtog at sende disse Sager til det i Mødet den 22. Jan. ommeldte Udvalg.

Uddrag fra byrådsmødet den 11. marts 1875 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

Fra det i Mødet den 22. Januar 1874 ommeldte Udvalg for Sognegrænsernes Regulering var fremkommet en skrivelse, dateret 27. Februar 1875, saalydende:

"Til Byraadet.

Efter at Forhandlingerne med byens Præster nu ere tilendebragte, tillade vi os at foreslaa Byraadet, at samme vil bevare Biskoppens Skrivelser af 20. Og 28. Januar samt 30Decbr. f. A. saaledes:

"I skrivelse af 20. Januar f. A. har deres Højærværdighed, ved Fremsendelsen af de hermed tilbagefølgende 4 Bilag paa Opfordring af kirke- og Undervisningsministeriet affordret Byraadet en Erklæring med Hensyn til, at Byens Præster, og deres Højærværdighed i Overensstemmelse med dem, have foreslaaet en ny Sognegrænse ikke blot for det under Kjøbstaden fra 1. Januar 1874 indlemmede Distrikt af Viby Sogn men ogsaa for en Del af det under Byen hørende ældre Terræn, hvorhos De har meddelt, at kirke- og Undervisningsministeriet har givet en motiveret Udtalelse af mes Formening om, at Domsognet saavidt muligt maatte vedblive at være det største Sogn; og med Skrivelse af 28. næstefter har Deres Højærværdighed yderligere efter Ministeriets Opfordring fremsendt til vor Erklæring 4 andre Bilag angaaende Reguleringen af Sognepræsterne her i Aarhus, deriblandt Stiftsamtets Indstilling til Kirke- og Undervisningsministeriet under 16. januar f. A., hvormed fremsendes Byraadets Indstilling under 11. Decbr. 1873 om Reguleringen af Sognegrænserne i det indlemmede Distrikt og den Korrespondance, der er ført med Stiftamtet om aarsagen til, at der ikke hidtil, siden Stiftamtet under 2. Febr. 1866 opfordrede dertil, er foretaget Forberedelser til, saaledes som "Stiftsøvrigheden" har anset det for ønskeligt, at faa Sognegrænserne gennem Byen omregulerede. Det ses af Stiftamtets Indstilling, at Samme har fundet, "at Sognegrænserne i Aarhus i det Hele trænge til en Omregulering, idet ikke blot Grænserne ere meget Insviklede, men ogsaa Domsognet uforholdsmæssig stort i Forhold til Frue Sogn." Stiftamtet mener derfor, at Leiligheden bør Gribes til at faa en Ordning paa disse Forhold, og, hvis en endelig Ordning ikke kan indtræde, før der kommer Balance i Præsteembederne, "at der allerede nu træffes Bestemmelser om, hvorledes Omreguleringen i sin Tid skal ske og Grænserne mellem Sognene fastsættes."

Endelig har Deres Højærværdighed under 30. Decbr. f. A., hvori forlanges Deres Medvirkning til, at Sagen, forsaavidt angaar Reguleringen af Sognegrænserne i det

indlemmede Distrikt og den ældre Del af Byen, hvorm Præsterne havde gjort forslag, snarest muligt maatte blive afgjort.

Naar Deres Højærværdighed ikke tidligere har faaet Svar paa sidstnævnte Skrivelse, saa ligger det deri, at Byraadet gennem et Udvalg hele Aaret 1874 har ført Forhandlinger med Byens Præster, for at komme til en endelig Ordning af Sagen, ikke blot for de enkelte Distrikters Vedkommende, som nærmest interessere Præsterne, men ogsaa for hele den ældre Bys Vedkommende, hvad der i høj Grad interesserer Byen og Byraadet. Det skal ikke dølges, at disse Forhandlinger have været særdeles trættende og besværlige, fordi Præsterne bestandig ere vendte tilbage dertil, at de nok vilde have en ordning paa Sagen for de Terræners vedkommende, hvorm de have gjort Forslag, medens de ikke vilde stilles fra de Sognebeboere i den ældre Stad i den ældre Stad, hvortil de nu ere knyttede. I hvor smuk denne Tanke end kan siges at være, saa er det aabenbart en Grund, som ogsaa til enhver kommende Tid vil kunne anføres af Byens Præster, og naar den tillagdes Skyldighed, maatte man altsaa opgive Haabet om nogensinde at komme til en anden og bedre Ordning af de nu meget uregelmæssige og indviklede Forhold. Byraadets Udvalg havde derfor stillet sig paa det Standpunkt, med Bestemthed at forlange, at Lejligheden, da Præsterne dog selv vilde have reguleret Grænserne i en Del af Byens Terræn, blev greben til for hele Kjøbstadens Grund at tilvejebringe en Ordning, som, om den end ikke strax kunde træde i kraft, dog Kunde faa Gyldighed som eventuel. Men her viste det sig, at heller ikke indbyrdes vare dHrr Præster enige, og da de dog ikke tilsidst kunde vægre sig ved at efterkomme Udvalgets forlangende om at give en Udtalelse om, hvorvidt de vare eller Kunde blive enige, hvorvidt ikke, er endelig fra dem fremkommet den vedlagte Erklæring af 17. f. M.

Forinden vi beskæftige os med denne Erklæring, skulle vi dog tillade os et par foreløbige Bemærkninger om vort standpunkt og forhold til sagen.

Det er for Byens Vedkommende os langt mere om at gjøre, at der kommer en Ordning tilstede, som kan siges at give et for hele byens Terræn virkeligt, paa et Kort synbart Skjel mellem Sognene, end at faa Skjellet truffet efter nogen bestemt Grænse, Vi ønske, at det maa kunne betegnes paa de ny Matrikelkort, der iaar i henhold til Loven af 11. Febr. 1863 § 15 skulle udarbejdes, hvor Grænsen gaar imellem Sognene, saa at Ingen, hverken Lejer eller Husejer eller Jordejer, skal være uvidende om, til hvilket Sogn han hører. Vi have derfor ogsaa været i den heldige stilling at kunne erklære lige over for Byens Præster, at

langt de indbyrdes kunde blive enige om Grænseskellet, saa langt kunne vi ogsaa følge dem. Det er vistnok saa, at Domsognet for Tiden er ikke lidt større end Frue Kirke Sogn; men hertil have vi ikke troet at der ved denne lejlighed burde tages hensyn, da Opgaven for os ikke har været taget Byens samtlige kirkelige Forhold under Overvejelsen, men kun at faa en Regulering paa Sognegrænserne, hvorved saa lidt som muligt rokkedes ved de bestaaende Forhold. Vi tro ogsaa, at Byens store Udvikling nærmest viser hen til Dannelsen med Tiden af 3die Sogn, navnlig syd for Mølleaaen, men vi skulle for Tiden ikke indlade os videre paa denne Sag. Kun samstemme vi ganske med Stiftamtet deri, at ligesom der allerede lige over for Frue Kirkes Præster er taget Forbehold ved deres Ansættelse om, at de maa finde sig i eventuelle Forandringer af Sognepræsterne, saaledes bør ved Balance samme Forbehold tages lige over for nye Præster ved Domkirken og lige over for Betjentene ved begge Kirker.

Ligesom altsaa Byraadets udvalg i dets Forhandlinger med Præsterne har erklæret sig enigt i, at der som Udgangspunkt tages en Bestemmelse om, at Sognene, forsaavidt den ældre By angaar, Konserveres i deres nuværende størrelse, og at Udvidelsen, forsaavidt det ny Terræn angaar, i samme Grad kommer begge Sogne til gode, saaledes er det os kjært at vide i den Henseende at være i Overensstemmelse med Kirke- og Undervisningsministeriet, efter hvad deres Højærværdighed derom har meddelt i Skrivelsen af 20. Januar f. A. Og da Præsterne ere indgaaede paa dette Grundlag for Forhandlingerne, er dermed opnaaet, at Differentpunkterne i Virkeligheden ere højst ubetydelige og fra Byens Standpunkt temmelig Ligegyldige.

Tage vi nemlig dHrr Præsters Erklæring af 14.f.M. som Udgangspunkt, saa viser det sig:

1. at Alle, Deres Højærværdighed, Stiftamtmanden, Præsterne og yraadet, ere enige om Delingen af det fra Viby Sogn indlemmede Distrikt, saaledes som af Deres Højærværdighed i Skrivelsen til Kirke- og Undervisningsministeriet af 30. Decbr. 1873 er foreslaaet, nemlig at Distriktet deles efter en Linie, der fra Syd imod Nord føres gennem skellet mellem Dalgas's Toft Matr. Nr. 3 a og Wille's Toft, Matr. nr. 2 a, til Jægergaardsvejen, som følges mod Øst til den projekterede ny Gade vest for Palmeoliefabrikken (Bruunsgade), og derefter gaar igjennem denne og over den ny under Anlæg værende Bro over Jernbanen til Banegaardsvejen;
2. at samme Enighed er tilstede med hensyn til Fortsættelsen paa Byens ældre Terræn ad Banegaardsvejen mod Øst gennem Ryesgade til Sønderalle; 3. at Præsterne endvidere

ere enige om at føre Grænselinien videre gennem Søndergade, Fiskergade til Frederiksborg og derover til Immervad, hvilket Byraadet kan tiltræde.

4. at der blandt Præsterne er Uenighed om, hvorvidt den Bydel, der imod Vest begrænset af Immervad og Lille Torv, mod nord af Borgporten, mod Øst af Maren Smeds Gyde og imod Syd af Barbergdyden, vedblivende bør henhøre under Frue Sogn eller bør overgaa til Domsognet;

5. at der fremdeles er Enighed mellem Præsterne om at trække Grænselinien fra Borgporten gennem Volden til Sammenstødet mellem Graven og Klostergade, hvori ogsaa Byraadet er enig, men

6. Uenighed om, hvorvidt den Bydel, der begrænses imod Syd af Klostergade, imod Vest af Munkegade, imod Nord af Nørrealle og imod øst af Paradisgade og en Del af Studsgade, bør henføres til Frue- eller Domsognet, medens

7. der endelig er Enighed mellem Præsterne og med Byraadet om, fra Munkeport at følge den gamle Grænse over Markerne, altsaa Brendstrupvejen indtil dennes Sammenstød med Landevejen til Randers og derfra videre ad denne Vej -

alt saaledes, at hvad der ligger vest for den betegnede Grænse henregnes til Frue Sogn, og hvad der ligger øst derfor til Domsognet.

Det er altsaa kun om de under 4 og 6 betegnede Bydele at der Disfens, og med hensyn til disse 2 Punkter kan Byraadet kun tilraade at henlægge den under 4 nævnte Bydel til Domsognet, den under 6 nævnte til Fuesogn. Ikke alene vil Kompensationsforholdet derved varetages, men derved, som i det hele ved den trukne Grænselinie, sker saa lidet Brud paa de nu bestaaende Forhold, som vistnok muligt, naar en Ordning skal tilvejebringes.

Men navnlig maa vi, ved at tage Bestemmelsen som foreslaaet, fremhæve, at derved i et og alt følges, hvad Domsognets Præster ønske. Da Frue Sogns Præster ere forpligtede til at finde sig i Grænsereguleringen men samme Forpligtelse ikke paahviler Domsognets Præster haabe vi saaledes snarest at kunne komme til Endelighed med ordningen.

DHrr. Præster have i deres Skrivelse af 17de f. M. fraraadet, for Tiden at gjøre nogen Forandring i Sognepræsterne, de havde ment, at den foreslaaede, forandrede Grænselinie mellem Sognene først bør følges f. Ex. om 8 á 10 Aar, og de have ment, at det maa være fornødent at revidere Forslaget til Omlægning af Grænserne, naar det skal træde i Kraft.

Det sidste maa vi absolut fraraade; der vilde intet vindes ved nu at vedtage Grænser, som om 8 á 10 Aar skulde revideres og muligen forandres, end ikke det, at man kunne benytte de foreslaaede nye Grænser til Betegnelse paa de nye Matrikelskort, der i Aar skulle udarbejdes og som Indenrigsministeriet har forlangt sig forelagte inden 1ste juli d. A. Men iøvrigt kan Byraadet kun udtale Ønsket om, at den nuværende uordnede Tilstand maa ophøre saa snart som muligt. Kan den foreslaaede Sognegrænse, hvori dog Præsterne nu have erklæret sig saavidt muligt enige, ikke strax ved Ministeriets Resolution fastlaas som endelig i den Forstand, at den træder i Kraft f. Ex. fra 1ste Januar 1876, hvad Byraadet helst ønsker, saa bede vi, at Tidspunktet udskydes saa kort som muligt, og at den yderste Grænse for Sognegrænsens Ikrafttrædende fastsættes til 1ste januar 1884, dog saaledes, at, i Tilfælde af Balance i Sognealdende ved Domkirken forinden, Grænsereguleringen indtræder fra den Tid at regne.

Aarhus i Udvalget for Sognegrænsernes Regulering, den 27de Februar 1875.

Idet Byraadet i Realiteten bifaldt Udvalgets Indstilling, besluttede man i Byraadets Skrivelse til Biskoppen tillige at omtale Beskatningsforholdene til Kirkerne samt at lade Udvalgets Indstilling medfølge. Som Følge heraf blev i Mødet den 12te Marts underskrevet følgende Skrivelse til Biskoppen:

"Aarhus Byraad, den 12te marts 1875.

Ifølge den Opfordring til Byraadet, som indeholdes i Deres Højærværdigheds Skrivelser af 20de og 28de Januar samt 30te December f. A. har Byraadet gennem et Udvalg forhandlet med dHrr. Præster om Tilvejebringelsen af en Regulering af Sognegrænserne her i Byen. Af vedlagte Indberetning fra Udvalget vil det ses, at disse forhandlinger nu ere tilendebragte.

Byraadet kan ganske tiltræde det Resultat, hvortil dets Udvalg er kommet, og skal derfor tillade sig at foreslaa:

1. at Sognegrænsen saavel for den fra Viby Sogn indlemmede Bydel som for Byens ældre Terræn drages fra Syd til Nord ved en linie, der fra Marselisborg Hovedgaards Jorder føres igennem Skellet mellem Matr. Nr. 3 s, Dalgas's Toft, og 2 a, Bille's Toft, til Jægergaardsvejen, som følges mod Øst til den projekterede nye Gade vest for Palmenødoliefabrikken, derefter gaar igennem denne Gade og over den nye under Anlæg værende Bro over Jernbanen til Banegaardsvejen, der følges mod Øst til Ryesgade,

drages igjennem denne, Søndergade, Fiskergade, over Frederiksbroen, gennem Imervad, Lille Torv og Borgporten til Volden, derfra gennem denne Gade, over Klostergade til Studsgade, som følges indtil Paradisgade, gennem denne Gade og Nørrealle til Munkeport, hvorefter Linien drages videre imod Nord ad den gamle Grænse gennem Brendstrupvej indtil dennes Sammenstød med Randers Landeven, som følges til Grænsen for Byens Territorium - alt saaledes, at hvad der ligger vest for den betegnede Grænselinie henregnes til Fruesogn, og hvad der ligger øst derfor til Domsorget, og

2. at denne Omordning af Sognegrænserne træder i Kraft fra 1ste Januar 1876, men hvis det formenes, at dette ikke saa tidlig lader sig gjøre, da senest til 1ste Januar 1884, dog saaledes, at i Tilfælde af Balance i Sogneældene ved Domkirken inden 1884, den nye Grænseregulering indtræder fra den Tid at regne.

Idet man iøvrigt henholde sig til de Oplysninger, som findes i Udvalgets foranførte Indberetning til Byraadet, skal man ikkun med hensyn til et enkelt Punkt, som i bemeldte Indberetning ikke er berørt, tilføje, hvad der vistnok er Deres Højærværdighed bekendt, at Frue Sogns Menighed allerede i lang Tid har maattet yde aarlige Bidrag efter Paaligning til deres Kirke, da denne ikke ejer formue, tidligere 400 Rdl., i de senere Aar 1080 Rdl., medens Domkirkens Menighed hidtil har været fritagen for saadanne Bidrag, da Kirken ejer baade Kapitaler og Tiender. Sidstnævnte Forhold vil dog formentlig meget snart ophøre, da ikke er tilstrækkelig til at affholde udgifterne til Domkirkens Restauration i det Ydre, og det er endog sandfærdigt, at der vil blive paalagt Domkirkens menighed et forholdsvis større Bidrag til Kirken for et langt Tidsrum, medens længe forinden Frue Sogns Kirke vil have afbetalt den gjæld, der bevirkede, at Menighedens aarlige Bidrag forøges fra 400 til 1080 Rdl. Uagtet der saaledes for de Menighedsmedlemmer, der efter den nye Sognegrænse ville overgaa fra den ene til den anden Kirke, vil fremkomme en forskjellig Behandling i den nævnte Retning, har Byraadet antaget, at deri ikke kunde søges nogen Hindring for Sognegrænsens Regulering, naar denne nogensinde skal tænkes gennemført, da den samme Hindring i Højere eller mindre Grad jo ogsaa til ethvert senere Tidspunkt vilde være tilstede.

Samtlige tilsendte Bilag følge hermed tilbage. Paa det oversendte Bykort er grænselinien dragen som foranført med Blaåt.

(Se Mødet den 29de April.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 259-1873)

Der meddeles en Skrivelse fra Biskoppen af 24de April saalydende:

Ministeriet for Kirke og Undervisningsvæsenet har under 15de d. M. tilskrevet mig saaledes:

"Efter at have modtaget Deres Højærværdigheds af Erklæring fra Aarhus Byraad ledsagede behagelige Skrivelse af 24de f. M. angaaende det fra Viby Sogn til Aarhus Kjøbstad henlagte Distrikts nærmere Indordning i Kjøbstaden i kirkelig Henseende og Sogneforholdenes Ordning i de Dele af Kjøbstadens hidtilværende Grund, der er beliggende mellem det ovennævnte Distrikt og den ældre Del af Aarhus By, skulde Ministeriet tjenstlig melde til behagelig Efterretning og fornøden Bekjendtgørelse, at der bifalder, at Grænsen mellem Domsognet og Frue Sogn for hele det omhandlede Terræns Vedkommende drages saaledes, at den kommer til at følge en Linie, der fra Marselisborg Hovedgaards Jorder føres gennem Skjellet mellem Matr. Nr. 3 a, Dalgas Toft, og Matr. Nr. 2 a, Wille's Toft, til Jægergaardsvejen, som følges mod Øst til den projekterede nye Gade vest for Palmenødliefabriken, derefter gaar igjennem denne Gade og over den nye under Anlæg værende Bro over Jernbanen til Banegaardsvejen, der følges mod Øst til Ryesgade og derpaa drages igjennem denne, Søndergade og Fiskergade til Frederiksbros."

Hvilket tjenstlig meddeles Byraadet til behagelig Efterretning med Tilføjende, at Ministeriet, forinden videre foretages med Hensyn til en Regulering af den gamle Sognegrænse i den nord for Aaen liggende Del af Byen, har begjæret indhentet en Erklæring fra Præsterne ved Domkirken, om de ville underkaste sig, at dette Forslag approberes til at træde i Kraft den 1ste januar 1876."

Under Forudsætning af, at Præsterne ikke have noget derimod, besluttede man snarest muligt at bekjendtgjøre Ministeriets Resolution. (Se Mødet 31te Maj.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 259-1873)

Det meddeltes, at Præsterne foreløbig ikke ønske Kirke- og Undervisningsministeriets Resolution af 15de April 1875 om Sognegrænserne bekendtgjort.

(Se Mødet 25. Novbr.)

